

Finans Norge
Postboks 2473
0202 OSLO

VÅR REFERANSE
16/12759

DERES REFERANSE
16-1523

DATO
08.06.2017

Behov for avklaringer av enkelte forhold i regelverket for uførepensjon i private tjenstepensjonsordninger

Finanstilsynet viser til Finans Norges brev av 24. november 2016 til Finansdepartementet.

Henvendelsen fra Finans Norge gjelder avklaringer av enkelte forhold i regelverket for uførepensjonsordninger i private tjenstepensjonsordninger i forbindelse med etablering av nye uførepensjonsordninger i henhold til kapittel 8 i tjenstepensjonsloven. Finansdepartementet har i brev av 30. november 2016 til Finanstilsynet bedt tilsynet besvare Finans Norges henvendelse, med kopi til departementet.

Sikring av uførepensjonsrettigheter fra tidligere uførepensjonsordninger

Finans Norge viser til at delvis uføre arbeidstakere skal tas opp i ny uførepensjonsordning etter avvikling av tidligere uførepensjonsordning etter foretakspensjonsloven uten at det innhentes nye helseopplysninger. Det vises også til at arbeidstakere som er delvis uføre på overgangstidspunktet deretter kan få utbetalt uførepensjon fra flere ulike kontraktstyper, herunder det som Finans Norge omtaler som utbetalingsavtaler.

Finanstilsynet viser til at utbetalingsavtaler ikke er en aktuell måte å sikre rettighetene til uføre arbeidstakere på, jf. tilsynets brev av 16. januar 2017 til Finansdepartementet. Departementet har sluttet seg til Finanstilsynets brev. Det skal ved avviklingen av tidligere uførepensjonsordninger (innen 31. desember 2016) utstedes fripoliser i uførepensjonsordninger med fripoliseopptjening, og fullt betalte forsikringer når uføredekningen er basert på risikoforsikring uten oppsparing.

Lønnsgrunnlag ved innmelding av delvis uføre i ny uførepensjonsordning

Finans Norge anfører at det ikke er regulert i lovgivningen hvilket lønnsgrunnlag som skal benyttes for en delvis ufør arbeidstaker ved innmelding i ny uførepensjonsordning. Det pekes på at det er uheldig om pensjonsinnretningene har ulik praksis. Finans Norge ber om en avklaring på om det er lønnsgrunnlaget på uføretidspunktet eller gjeldende lønnsgrunnlag for den "friske delen" som skal benyttes.

Uttalelser i tidligere saker om lønnsgrunnlag for delvis uføre arbeidstakere

På oppdrag fra Finansdepartementet besvarte Finanstilsynet i 2011 en henvendelse fra en privatperson om lønnsgrunnlag for delvis uføre arbeidstakere i en innskuddspensjonsordning. I svarbrevet, som også ble sendt til Finansdepartementet, uttalte Finanstilsynet:

Det reises spørsmål om lønnsgrunnlaget for arbeidstakerens "friske del" skal justeres i henhold til lønnsutviklingen. Dette lønnsgrunnlaget er basis for fastsettelse av innskudd til dekning av alderspensjon i innskuddspensjonsordningen og premie til de særskilte forsikringene etter foretaks-pensjonsloven som sikrer uførepensjon og eventuell etterlattepensjon. Foretaket har valgt at innskuddet skal fastsettes som en bestemt prosent (2 pst.) av medlemmets lønn, jf. innskuddspensjonsloven § 5-3 første ledd bokstav b.

For en arbeidstaker i deltidsstilling gjelder innskuddspensjonsloven § 5-2 tredje ledd som lyder:

(3) Innskudd for medlem i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av innskuddet dersom medlemmet hadde fulltidsstilling.

Innskuddspensjonsloven § 5-5 første ledd lyder:

(1) Ved anvendelsen av reglene i §§ 5-2 til 5-4 skal som et medlems lønn regnes den lønn medlemmet mottar fra foretaket i løpet av innskuddsåret. (...)

Ut fra ovennevnte bestemmelser legger Finanstilsynet til grunn at fastsettelse av innskudd til dekning av alderspensjon for en delvis ufør arbeidstaker, skal gjøres med utgangspunkt i den lønnen vedkommende har mottatt for sin "friske del" i løpet av innskuddsåret. Det er etter dette ikke grunnlag for at lønnsgrunnlaget for fastsettelse av innskuddet kan settes til lønnen på uføretidspunktet.

Finansdepartementet sluttet seg til Finanstilsynets uttalelser i denne saken.

På oppdrag fra Finansdepartementet besvarte Finanstilsynet i 2012 en tilsvarende henvendelse om lønnsgrunnlag i en foretakspensjonsordning fra en privatperson til departementet. I svarbrevet, som også ble sendt til Finansdepartementet, uttalte Finanstilsynet:

Opptjeningsreglene både under gammelt og nytt regelverk innebærer at videre opptjening av alderspensjonsrettigheter for NNs "friske del" skal skje på samme måte som for medlemmer som er fullt arbeidsføre. I NNs tilfelle opptjenes 50 pst. av full alderspensjon siden hennes stillingsandel har vært 50 pst. siden uføretidspunktet. Ved opptjening for den "friske delen" skal det etter foretakspensjonsloven tas hensyn til lønnsutviklingen. (...).

Finansdepartementet har ikke hatt bemerkninger til Finanstilsynets uttalelser i denne saken.

Finanstilsynets vurdering

Finans Norge ber som nevnt foran om en avklaring på om det er lønnsgrunnlaget på uføretidspunktet eller gjeldende lønnsgrunnlag for den "friske delen" som skal benyttes som lønnsgrunnlag ved innmelding av delvis uføre arbeidstakere i ny uførepensjonsordning, senest 31. desember 2016.

På grunnlag av de vurderinger som er foretatt av det tidligere regelverket for uførepensjonsordninger knyttet til foretakspensjonsordninger og innskuddspensjonsordninger, legger Finanstilsynet til grunn at lønnsgrunnlaget for den "friske delen" ved innmelding av delvis uføre arbeidstakere i ny uførepensjonsordning, skal være gjeldende lønnsgrunnlag på innmeldingstidspunktet.

Uførepensjonen i den nye uførepensjonsordningen er normalt en ren risikoytelse for den "friske delen" uavhengig av hvilket opptjeningsprinsipp som ble benyttet i den tidligere uførepensjonsordningen. Når det gjelder videre opptjening for den "uføre delen", har livsforsikringsforetaket fortsatt ansvaret for at premiefritaket for uførepensjonsdelen videreføres etter de samme prinsipper som i den tidligere uførepensjonsordningen, herunder at opptjeningen er basert på samme lønnsgrunnlag som i den tidligere uførepensjonsordningen. Det videreførte premiefrikaket skal ikke være en del av den nye uførepensjonsordningen.

Rett til uførepensjon fra fripolise og fullt betalt forsikring ved økt uføregrad

Finans Norge anfører i brevet av 24. november 2016 at delvis uføre arbeidstakere som har uførepensjon under utbetaling for sin "uføre del" på tidspunktet for avvikling av tidligere uførepensjonsordning, vil få sikret sine pensjoner under utbetaling ved utstedelse av en fripolise eller i en såkalt utbetalingsavtale. Som nevnt innledningsvis har Finanstilsynet i brev av 16. januar 2017 til Finansdepartementet konkludert med at såkalte utbetalingsavtaler ikke er en aktuell måte å sikre rettighetene til uføre arbeidstakere på.

Det skal ved avviklingen av tidligere uførepensjonsordninger utstedes fripoliser for uførepensjonsordninger med fripoliseopptjening, og fullt betalte forsikringer for uførepensjon under utbetaling fra uførepensjonsordninger som var basert på rene risikoforsikringer uten oppsparing.

Når det gjelder nye uføretilfeller som ikke er ferdigbehandlet på avviklingstidspunktet, uttaler Finanstilsynet i brevet av 16. januar 2017 at *"inntrufne uføretilfeller hvor utbetalingen ikke har startet skal være dekket av selskapets avsetninger for inntrufne, ikke ferdigbehandlede forsikringstilfeller"*. Finanstilsynet legger til grunn at dette gjelder tilsvarende for tilfeller med økt uføregrad som ikke er ferdigbehandlet på avviklingstidspunktet.

Uførepensjon fra fripolise ved økt uføregrad

Finans Norge anfører at en delvis ufør arbeidstaker som etter omleggingen av uførepensjonsordningen har fått sin løpende uførepensjon for den "uføre delen" og opptjent uførepensjon for den "friske delen" sikret i en fripolise, vil ved økt uføregrad ha rett til økt uførepensjon både fra fripolisen og normalt også fra den nye uførepensjonsordningen (med mindre fradraget for tidligere opptjente ytelser overstiger nivået i ny ordning). Dette gjelder uavhengig av om økt uføregrad har sammenheng med opprinnelig uføreårsak eller skyldes ny uføreårsak. Videre legger Finans Norge til grunn at ved økt uføregrad vil arbeidstakerens rettigheter fra fripolisen være begrenset til opptjent uførepensjon for den "friske delen" og ikke til fulle ytelser etter den tidligere uførepensjonsordningens pensjonsplan.

Finanstilsynet viser til at dekningsomfanget for en fripolise for en delvis ufør arbeidstaker sikrer både løpende uførepensjon for den "uføre delen" og opptjent uførepensjon for den "friske delen". Når det gjelder opptjent uførepensjon for den "friske delen", var dette opprinnelig den delen av den tidligere uførepensjonsordningen som skulle sikre uførhet for den "friske delen" opp til uføregrad på 100 prosent og ut fra en tjenestetid helt fram til opptjeningsalder (67 år). Da den tidligere uførepensjonsordningen gikk til opphør med virkning senest fra 1. januar 2017 ble opptjeningen av uførepensjon for den "friske delen" avbrutt. Fripolisen sikrer derfor en uførepensjon for den "friske delen" som er avkortet i forhold til tjenestetid fram til opphørstidspunktet, men sikring av uføre-

pensjonsrettigheter opp til uføregrad på 100 prosent er fortsatt i behold for denne avkortede uføredekningen. Av den grunn vil rettighetene fra fripolisen ved økt uføregrad være begrenset til opptjent uførepensjon for den "friske delen" (som er avkortet i forhold til tjenestetid) og ikke til uførepensjon etter den tidligere pensjonsplanen (som fastsatte uførepensjonen ut fra opptjeningstid fram til 67 år).

Når det gjelder spørsmålet om det ved behandlingen av økt uføregrad skal skilles mellom opprinnelig uføreårsak og ny uføreårsak, vil Finanstilsynet anføre at dette ikke er regulert særskilt i pensjonslovgivningen. Behandling av økt uføregrad er basert på etablert praksis i pensjonsinnretningene ut fra risikobetraktninger. I den foreliggende situasjon hvor tidligere uførepensjonsordninger må gå til opphør som følge av lovendringer og arbeidstakerne som en hovedregel skal meldes inn i en ny uførepensjonsordning uten krav til nye helseopplysninger, ser Finanstilsynet det som viktig at behandlingen av økt uføregrad skjer på en ensartet måte for arbeidstakere som har sin uføredekning delt mellom en fripolise og en ny uførepensjonsordning. Behandlingen av økt uføregrad for disse arbeidstakerne bør skje etter retningslinjer som er uavhengige av praksis under tidligere lovgivning. Slike retningslinjer kan eksempelvis utarbeides av livsforsikringsforetakene i fellesskap som en bransjestandard.

Når det gjelder foretakspensjonsloven er det som nevnt foran ingen bestemmelser i loven eller forskriftene som omhandler hva som skal gjelde ved økt uføregrad. I lovens forarbeider er det i Ot.prp. nr. 47 (1998-99) gitt følgende uttalelse i spesialmerkningene til § 4-6 første ledd:

Arbeidstakere med en uføregrad på mellom 20 og 100 prosent som sier opp arbeidsavtalen med foretaket, har likevel rett til å fortsette sitt medlemskap. Dette gjelder uansett om pensjonen har begynt å løpe. Det følger av lovforslaget § 6-1 fjerde ledd at uførepensjonen løper så lenge vilkårene om uførhet og uføregrad i regelverket er oppfylt. Dette innebærer bl a at en uførepensjonist som senere får forverret sin uføregrad, får rett til utvidet uførepensjon fra foretakspensjonsordningen, til tross for at vedkommende tidligere har sagt opp sin stilling i foretaket. En forutsetning er at forverringen skyldes samme forhold. Regelen begrunnes med at vedkommende på grunn av sin uførhet ikke vil bli opptatt i pensjonsordning hos eventuell ny arbeidsgiver, jf lovforslaget § 3-8.

Uttalelsen gir anvisninger på regler som skal gjelde ved økt uføregrad for delvis uføre arbeidstakere som har sagt opp sin stilling i arbeidsgiverforetaket, men som grunnet uførheten ikke meldes ut av pensjonsordningen. For denne særskilte gruppen skal det bare ytes økt uførepensjon dersom økt uføregrad skyldes opprinnelig uføreårsak. Forarbeidene anviser ikke noen begrensninger for andre grupper av arbeidstakere. Etter Finanstilsynets vurdering har ikke denne uttalelsen direkte relevans i den foreliggende situasjon, da uttalelsen ikke gjelder arbeidstakere som fortsatt er i et ansettelsesforhold hos arbeidsgiverforetaket.

Finanstilsynet slutter seg etter dette til Finans Norges forståelse av uførepensjonsregelverket. Ved økt uføregrad vil økt uførepensjon bli utbetalt både fra fripolisen og fra den nye uførepensjonsordningen. Dette gjelder uavhengig av om økt uføregrad har sammenheng med opprinnelig uføreårsak eller skyldes ny uføreårsak.

Uførepensjon fra fullt betalt forsikring ved økt uføregrad

Finansdepartementet la i Prop. 42 L (2014-2015) punkt 5.3 opp til at det ikke skulle skje noen omlegging eller omdanning av eksisterende uførepensjonsordninger etter foretakspensjonsloven til nye uførepensjonsordninger etter tjenestepensjonsloven, men at uførepensjonsdelen av eksisterende

pensjonsordninger skulle avvikles. Departementet la videre opp til at avviklingen skulle skje etter gjeldende regler i foretakspensjonsloven.

Når det gjelder avvikling av uførepensjonsordninger uten fripoliseopptjening vil Finanstilsynet vise til følgende uttalelse i tilsynets brev av 16. januar 2017 til Finansdepartementet vedrørende helt arbeidsdyktige arbeidstakere:

Finanstilsynet vil innledningsvis bemerke at det i uførepensjonsordninger uten fripoliseopptjening ikke eksisterer noen tradisjonell fripoliseverdi som representerer opparbeidet rettighet, som følger medlemmet og "som er der" uavhengig av når et uføretilfelle eventuelt måtte inntreffe. Når et fullt arbeidsdyktig medlem avslutter sitt arbeidsforhold og meldes ut av pensjonsordningen, har livsskapet ingen uførerisiko knyttet til medlemmet, og det foreligger ingen opptjent rettighet. Dette er noe som reflekteres i den løpende uførepremien.

Tilsvarende vil en delvis ufør arbeidstaker i en uførepensjonsordning uten fripoliseopptjening, ved avvikling av den tidligere uførepensjonsordningen, ha fått sin løpende uførepensjon for den "uføre delen" sikret i en fullt betalt forsikring.

Dersom økt uføregrad har sammenheng med opprinnelig uføreårsak kan det reises spørsmål om arbeidstakeren også har krav på økt uførepensjon fra den fullt betalte forsikringen. Finanstilsynet kan ikke se at dette spørsmålet løses av bestemmelser i pensjonslovgivningen eller forsikringsavtaleloven. Finanstilsynet legger til grunn at ved økt uføregrad vil delvis uføre arbeidstakeres rettigheter fra den fullt betalte forsikringen være begrenset til den ytelsen som ble fastsatt ved utstedelse av forsikringen for den "uføre delen". En fullt betalt forsikring omfatter m.a.o. ikke ytterligere dekning av uførepensjon for den "friske delen" siden den avviklede uførepensjonsordningen var en ren risikoforsikring. Økt uføregrad vil derfor ikke føre til økt uførepensjon fra den fullt betalte forsikringen. Det er her tatt utgangspunkt i at det er den dekningen som det er betalt risikopremie for som skal komme til utbetaling. Dette gjelder uavhengig av om økt uføregrad har sammenheng med opprinnelig uføreårsak eller skyldes ny uføreårsak.

En delvis ufør arbeidstaker blir innmeldt i ny uførepensjonsordning for sin "friske del" på de vilkår som gjelder for denne uførepensjonsordningen i henhold til kapittel 8 i tjenstepensjonsloven, men uten krav til nye helseopplysninger. Ved økt uføregrad vil dette føre til utbetaling av uførepensjon fra den nye uførepensjonsordningen. Finanstilsynet legger til grunn at begrensningen i ytelser ved økt uføregrad følger den nye uførepensjonsordningens pensjonsplan og vilkår for rett til uførepensjon.

Tilpasning til oppsatte uførepensjonsrettigheter fra pensjonsordninger i offentlig sektor

Finans Norge viser til at uførepensjoner i de nye uførepensjonsordningene skal tilpasses oppsatte uførepensjonsrettigheter fra pensjonsordninger for staten og kommunene, herunder pensjonsordninger for institusjoner med lignende pensjonsplaner, (heretter offentlige pensjonsordninger). Det anføres at mange forhold medvirker til at størrelsen på uførepensjon fra oppsatte rettigheter i offentlige pensjonsordninger ikke er kjent før uføretilfellet inntreffer. Videre anføres at ved å gjøre fradrag for uføreytelser fra offentlige pensjonsordninger ved fastsettelse av forsikrede uføreytelser i nye private uførepensjonsordninger, er det stor risiko for at forsikret uføreytelse avviker fra faktisk ytelse. Det vises spesielt til at forsikret uføreytelse kan bli for lav slik at pensjonsplanen ikke blir fulgt.

Finans Norge peker også på kompleksiteten som ligger i tilpasninger til oppsatte uførepensjonsrettigheter fra offentlige pensjonsordninger og den fleksibilitet i beregning av forsikret ytelse som lovens forarbeider åpner for. Det framsettes et ønske om at det utarbeides retningslinjer for tilpasning til uføreytelser fra offentlige pensjonsordninger som sikrer at beregningen foretas på *"en ensartet og riktigst mulig måte og uten risiko for å forsikre feil ytelse"*. Videre pekes det på viktigheten av at pensjonsrettighetene ivaretas innenfor de rammer som livsforsikringsforetakene kan forsikre.

Finansdepartementet har uttalt at det bør være opp til aktørene når og på hvilken måte de tidligere opptjente rettighetene skal tas hensyn til, herunder hvilken risiko pensjonsinnretningen påtar seg og krever inn premie for. Departementet har også lagt til grunn *"at ved å ta hensyn til de tidligere opptjente rettighetene på premiefastsettelsestidspunktene og ikke ta hensyn til senere utvikling i disse rettighetene, vil det være mulig å behandle oppsatte rettigheter fra offentlige tjenstepensjoner likt med fripoliser og pensjonsbevis fra private tjenstepensjonsordninger"*, jf. Prop. 42 L (2014-2015) punkt 4.3.4.

Finanstilsynet ser at det kan være hensiktsmessig å ha retningslinjer for hvordan uførepensjoner fra private pensjonsordninger skal tilpasses oppsatte uførepensjonsrettigheter fra offentlige pensjonsordninger. Ved å ha felles retningslinjer vil variasjonene mellom livsforsikringsforetakenes metoder kunne reduseres betydelig. Finanstilsynet ser det imidlertid ikke som en naturlig oppgave for tilsynsmyndighetene å utarbeide slike retningslinjer. Dette kan eksempelvis gjøres av livsforsikringsforetakene i fellesskap som en bransjestandard.

For Finanstilsynet

Runa K. Sæther
seksjonssjef

Aud Veierud
spesialrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Kopi: Finansdepartementet
Ref.: 16/2398-4